

KAPELLETJESROUTE

COLOFON

UITGAVE

stadsbestuur Halen, Markt 14, 3545 Halen

ONTWERP & REALISATIE

Tekst - afdeling Vrije Tijd Halen

Ontwerp - afdeling Vrije Tijd

Beelden - © Heemkring Sint-Jansdal Zelem

CONTACTGEGEVENS

Dienst Toerisme

Sportlaan 4A, 3545 Halen

T 013 35 08 30

M cultuurdienst@halen.be

Copyright @ 2021 [stad Halen]

KAPELLETJESROUTE

FIETS- OF WANDELROUTE 11 KM

Deze route wordt je vriendelijk aangeboden door
"Heemkring Sint-Jansdal Zelem".

Meer over ons weten?

Contacteer ons dan via onze website:

<http://www.heemkringzelem.be/contact.html>

of per e-mail:

info@heemkringzelem.be

Je vindt ons ook terug op Facebook:

<https://www.facebook.com/heemkringzelem/>

DE KAPELLEKESROUTE VAN ZELEM

WAT

Deze fiets- of wandeltocht voert je vanuit het centrum van Zelem (kerkplein) al snel naar de fraaie bossen van Hees op de grens van Zelem, Schaffen (Diest) en Meldert. Nadien volgt deze route een traject door een groot aantal gehuchten van Zelem.

AFSTAND

12,7 km (zie kaart). Sommige delen in deze route zijn onverhard. De ervaren fietser doet er ongeveer 1u20' over. De rustige fietsers wat langer. Wandelaars doen er meerdere uren over.

VERTREK

Kerkplein Zelem

ONDERGROND

- meestal goed berijdbare wegen
- in het noorden van de route (Hees) soms verharde wegen in slechte staat of onverharde wegen.
- Enkele "nijdige" heuvels op de route.

11 → EINDPUNT : 1,4 KM

11. KERKPLEIN = EINDPUNT

Kapel "O.-L.-Vrouw van onrust"

We zijn in feite aan de laatste kapel op onze route toegekomen. Op het domein van het Sint-Jansbergklooster bevinden zich echter nog twee kapelletjes (Lourdesgrotten): eentje op de parking (rechts) voor het klooster, de andere op het domein zelf, in de tuin rechts van de uitsprong van het klooster. Vermits het klooster momenteel een privédomein is, zijn deze kapelletjes niet altijd toegankelijk (op zondagnamiddag wel). We vertrekken nu terug naar ons startpunt: we rijden de Sint-Jansbergstraat terug naar beneden en slaan dan rechtsaf op de Kolenbergstraat.

We volgen deze straat tot we terug aan het rondpunt aankomen en slaan rechtsaf richting Meldert tot aan het Kerkplein waar we nog even halt houden in de Sint-Lambertuskerk.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Zoals aangegeven tijdens de omschrijving van de Tutterkapel heerste er enige ongerustheid over het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Onrust. Het beeld, dat niet in de restauratiewerken was opgenomen, was immers het waardevolste van heel de kapel. Vrij vlug werd dan ook gekozen om met de offergelden uit de kapel een kopie te laten maken van het originele beeld en dan de kopie in de kapel te zetten. Dankzij een subsidiemaatregel van de provincie en de financiële steun van de stad kon het originele beeld toch gerestaureerd worden in de abdij in Sint-Truiden door de VZW Stichting tot Behoud van het Roerend Kunst- en Oudheidkundig Patrimonium. Sindsdien kreeg dit prachtige beeld een plaats in onze parochiekerk, waar het door iedereen bewonderd kan worden.

10 ➔ 11 : 100M

11. SINT-JANSBERGSTRAAT:

Kapel "Onze-Lieve-Vrouw Ten Onrust"

Aan de kapel van de Weerstand zien we het volgende kapelletje al staan: we steken de weg over en volgen tot ongeveer halverwege de toegangsweg naar het Sint-Jansbergklooster. Na ongeveer 100 meter, rechts van de weg in de boomgaard, leidt een klein wegeltje ons naar een ander pronkstuk van ons dorp: officieel de Kapel van O.-L.-Vrouw Ten Onrust, in de volksmond "de Tutterkapel".

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Van 1329 tot 1796 was het St.-Jansbergklooster, gelegen aan de boord van de Demer, bewoond door Kartuziers. Dit klooster zou oorspronkelijk opgericht zijn rond een kapel waar een bekende bedevaart was. Prior Jan van Montignies bouwde in 1433 een kapel

buiten het klooster waarin het beeld van O.-L.-Vrouw vermoedelijk naartoe werd gebracht. Waarschijnlijk werd dit bouwwerk samen met het klooster in 1582 verwoest door de Geuzen, als reactie op de komst van het Spaanse leger. Rond 1604 keerden de eerste monniken terug naar St.-Jansberg: zij herbouwden rond 1650 de kapel in de vorm zoals ze er vandaag nog staat. In de jaren '70 lag de kapel er vervallen bij. Nog voor de fusie met Halen in 1977 ijverden enkele Zelelnaren voor de restauratie. In afwachting van haar grondige restauratie werden de eerste instandhoudingswerken door vrijwilligers van heemkring 'Oppidum Halense' uitgevoerd. Zondag 24 juni 1984 was uiteindelijk de grote dag: na de grondige restauratie door de gemeentediensten werd het beeld van O.-L.-Vrouw ten Onrust stoetsgewijs vanuit het klooster terug naar de kapel gebracht. Kort daarna werd het originele beeld vervangen door een replica (zie later). Nog steeds komen moeders er bidden voor kalmte en rust voor hun kleine kinderen. Daarom kreeg het kapelletje in de volksmond de naam 'Tutterskappelleke' of 'Schreeuwkappelleke'. Meestal offeren ze dan een fopspen (tutter) of kledingstukje van het kindje. Meer info vind je op het infobord rechts van het houten deurtje.

KAART

STARTPUNT ➔ 1 : 270 M

1. DORPSSTRAAT: Kapel O.L. Vrouw

“Aan Den Handwijzer”

We vertrekken aan het Kerkplein van Zelem (rode bol met kruisje). Verlaat het kerkplein en volg de Dorpsstraat naar rechts (westelijk). Net voor het rondpunt, aan de linkerkant van de weg, komen we aan bij het eerste – en kleinste – kapelletje van Zelem.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Op een plaats door oudere Zelemnaren beter gekend als “aan den handwijzer” (jaren geleden stond er op de hoek van de Dorpsstraat, de Van Zurpelendijk en de Kolenbergstraat, een richtingaanwijzer), staat een kapelleke dat in zijn soort iets uniek is. De opstaande kunstig gegoten ijzeren ronde zuil van ruim twee meter hoogte, is waarschijnlijk samen met de reling er omheen het werk van de Zelemse IJzergieterijen (zie ook Schanskapel (9)). Het is mogelijk een werkstuk uit de laatste helft van de 19^e eeuw. Het kapelleke met kruis, gedragen door deze sierlijke zuil, bevat een Madonna met Kind, beiden gekroond. Het bouwwerk is wit geschilderd, behalve het kruis op de kapel, dat blauw van kleur is. Ieder jaar, net voor de maand mei, worden onder het kapelleke, slingers en rozen van papier aangebracht. Oorspronkelijk stond het kapelletje meer in het midden van het bouwperceel maar werd kundig door de vorige eigenaar verplaatst. Kapelletjes op een kruising van wegen is een aloud gebruik, het behoudt en beschermt voorbijgangers.

9 ➔ 10 : 1,8 KM

10. KOLENBERGSTRAAT:

Kapel van de Weerstand

We volgen de Steenbergstraat die links voor de Schanskapel vertrekt over de Steenberg tot aan de Schomstraat. Net voor de splitsing bevindt zich aan de linkerkant van de weg “De Oude Pastorie”, de eerste pastorie van Zelem en beroemd in Vlaanderen als de Donkelhoeve uit “Wij, Heren van Zichem”. De Schomstraat splitst zich hier: de straat loopt zowel naar rechts als rechtdoor. We volgen de straat rechtdoor. (volg fietsknooppunt 357). De straat buigt uiteindelijk naar rechts af en komt uit op de Kolenbergstraat. Deze volgen we naar links.

Recht tegenover de toegangsweg naar het Sint-Jansbergklooster, bevindt zich rechts van de weg onze volgende kapel.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Op 29 juni 1944, vroeg in de ochtend, werd menig dorpsbewoner opgeschrikt door krijgsgebulder. Een overmacht van Duitse soldaten nam de villa Claes onder vuur. Het Geheim Leger Limburg had hier haar hoofdkwartier ondergebracht. Als gevolg van verraad kon de vijand onverwacht en hard toeslaan. Het werd een kort, heldhaftig maar hopeloos gevecht. Theophiel Lambrechts sneuvelde ter plekke. De andere aanwezigen werden opgepakt en de volgende dag in Hechtel terechtgesteld of naar concentratiekampen in Duitsland overgebracht. Tony Lambrechts en Guillaume Claes konden evenwel ontkomen, tot grote ergernis van de Gestapo. Een jaar na de feiten was er op zondag 29 juli 1945 om 16.00 u een plechtige herdenking op de Sint-Jansberg met inhuldiging van een kapel. In de voet van dit bouwwerkje staan de namen van de gesneuvelden voor altijd vermeld. Het zou een herinnering blijven aan de moedige dood van de vaderlandse helden. Toen in 1960 de Kolenbergstraat een betonverharding kreeg, moest het kapelletje naar de huidige standplaats overgebracht worden. De weg onderging immers enige aanpassingen, zowel in de bochten als in de breedte. Door deze wegeniswerken staat het kapelletje nu op de oude wegbedding, langs de nieuwe betonweg.

8 ➔ 9 : 800M

9. SCHANSSTRAAT:

Kapel "Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën"

We vervolgen nu onze weg naar rechts de Heidestraat in. We volgen deze tot aan de aansluiting met de Bovenstraat (rechts aanhouden) en dan verder tot aan het kruispunt. Volg rechts de Kortestraat. Aan de aansluiting met de Halensestraat gaan we naar rechts. Merk het huis op de hoek van de Halensestraat met de Stationsstraat op: we zien hier een nis met Mariabeeld in de gevel. We kruisen de Stationsstraat naar links en zien onmiddellijk

hierna in de Schansstraat aan de linkerkant van de weg, de grootste kapel van Zelem staan, in de volksmond "Schanskapel" genoemd.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

De kapel O.-L.-Vrouw van Zeven Weeën wordt ook wel eens de Schanskapel genoemd. De naam verwijst naar de Nieuwe Schans, een verschaning, ruim 1 ha. groot, omgeven door een diepe watergracht, omwalling en ophaalbrug. Tijdens de onrustige 17e eeuw zochten bewoners uit de omtrek beschutting bij invallen in deze versterking op de hoek van de Steenbergstraat en Schansstraat. Onze Lieve Vrouw werd niet altijd op deze plaats vereerd. Een oudere kapel bij de Nieuwe Schans stond aanvankelijk op de hoek van de Stationsstraat en de Halensestraat. Toen dat perceeltje bebouwd werd moest de kapel noodgedwongen verdwijnen. Als aandenken lieten de eigenaars van het perceel een nis in de gevel inwerken met daarin een Mariabeeldje. Na het verdwijnen van de oudere kapel werd omstreeks 1925 een nieuwe kapel gebouwd. Een buurtbewoner stond gratis een stukje grond af aan de gemeente. Het ontwerp voor de nieuwe kapel kwam van Max Porters, schoolhoofd en onderwijzer in Zelem.

1 ➔ 2 : 2,65 KM

2. GALGENBERGSTRAAT:

Kapel "Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand"

We rijden nu verder richting rondpunt en volgen de weg naar rechts, richting Schaffen. We volgen het fietspad dat ons over de parking van dancing "Astrid" en over een bruggetje over "De Zwarte Beek" voert.

We komen nu aan de "Oude Schansstraat" die we rechts een eindje volgen, over de spoorwegovergang tot aan de kruising met de Molenstraat (Jeugdhuis "De Wiekslag"). Sla hier rechts af en ga dan onmiddellijk naar links de "Heesstraat" in. We volgen deze straat tot aan het kruispunt met de Galgenbergstraat (onverharde weg rechts). Volg dit boswegje. Net na brievenbus met huisnummer 9 volg je links tot aan de 2^e kapel.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

In de bosrijke omgeving van het gehucht Hees, langs een stille wandelweg (fiets aan de hand!), Galgenbergstraat geheten, staat een gemetst en goed onderhouden privaat kapelletje.

Het werd door de echtgenoten Vandevenne-Claes Leonard en Josephine gebouwd in 1941. Bij het uitbreken van WOII hadden zij een belofte gedaan om een kapel te bouwen als hun vier zonen, die soldaat waren, behouden naar huis terugkeren. Frans keerde als laatste op 27 april 1941 uit krijgsgevangenschap terug. Het kapelletje was toen bijna klaar.

Het gebouwtje is wit geverfd met onderaan een zwarte boord. Het zadeldak is bedekt met zwarte schaliën. Voor en achter is het dak afgeboord met een blauwe lijst.

Op de nok bevindt zich een wit kruis. In het portaal zien we een knielbankje net voor de nis. Boven dit bankje en onder de nis staan de letters A V M (Ave Maria) in het blauw geverfd. De nis heeft een witte rand, is blauw bepleisterd en versierd met gouden sterren.

2 ➔ 3 : 500 M

3. HEESSTRAAT:

Kapel "Onze-Lieve-Vrouw van Banneux"

We keren op onze sporen terug tot aan de verharde Heesstraat. We slaan rechtsaf (richting fietsknooppunt 522): ongeveer 250 m verder - aan de rechterkant van de straat – komen we toe aan ons 3^e kapelletje.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Op de hoek van de Heesstraat en een zandweggetje staat een bakstenen nis-kapelleke. Het werd er gebouwd in 1938 door de echtgenoten August Vaes en Amandina Put. Zij woonden er met hun gezin op de wat naar achter gelegen boerderij. Het kapelleke werd opgericht nadat hun dochter Maria genas van pleuris (borstvliesontsteking). Voordien had er op dezelfde plaats een houten staakkapelletje gestaan. Het porseleinen O.-L.-Vrouwbeeldje van dit kapelleke kreeg een plaatsje in de ouderlijke woonst. Het huidig plaasteren beeld is een Onze-Lieve-Vrouw van Banneux (bedevaartsoord in de provincie Luik).

Het beeld is overwegend wit van kleur met een blauwe mantel. De buitenmuren van de kapel werden de laatste jaren wit geverfd. Hierdoor kreeg dit bedehuisje een nette en verzorgde indruk. Wat opvalt bij dit gebouwtje is de inplanting: het is niet gericht naar een bepaalde weg of woning, maar wel met de rug naar het oosten.

7 ➔ 8 : 1,1 KM

8. HEIDESTRAAT:

Kapel "O.-L.-Vrouw van Lourdes"

We keren terug naar het kruispunt met de Tuinwijkstraat en volgen die links tot aan het kruispunt met de Broekstraat. We slaan die links in en steken even verder de spoorweg over, de Weyerstraat in. We volgen de Weyerstraat tot aan het tweede kruispunt (met de Stationsstraat) die we recht oversteken (vervolg Weyerstraat) tot aan de Heidestraat waar we ons volgende kapelletje aantreffen.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Oorspronkelijk stond er een houten staakkapelletje. In de dertiger jaren werd het vervangen door een gemetseld kapelletje met nis. In 1957 moest ook dit kapelletje plaats ruimen voor het huidig bakstenen bedehuisje. In 1957 brak Emile Vaes het ouderlijk huis van zijn vrouw Mathilde Vanuytrecht af, alsook het kapelletje. Hij bouwde er een nieuwe woning en ook het huidige kapelletje. Het eerste O.-L.-Vrouwbeeldje werd in 1937 vervangen door een beeld van O.-L.-Vrouw van Lourdes. Het werd door Mathilde meegebracht bij een bedevaart naar het gekende genadeoord, als dank voor de bekomen genezing van een zware bevalling. Waar dit allereerste beeldje gebleven is, is niet meer geweten. Jaren geleden was hier regelmatig (niet ieder jaar) een halte voorzien tijdens de Sacramentsprocessie. Een rustaltaar met bijhorend prachtig zandtapijt, van de hand van Albert Buekers, gaf dit kapelleke zowat de erkenning van de wijkkapel voor het gehucht de Heide.

6 ➔ 7 : 1,9 KM

7. BERKENSTRAAT:

Kapel "Berkenstraat"

Volg de Bakelstraat naar rechts. Voorbij de boerderij links wordt de verharde weg een zandweg. Voor de eerste huizen die je na een eindje links tegenkomt ga je links de Broekstraat in, over de Zwarte Beek die je een eindje links van je volgt.

Terug in de bebouwde zone ga je links de Beekstraat in. Na een eindje sla je de eerste straat rechts, de Berkenstraat in. Steek het kruispunt met de Tuinwijkstraat over tot net voor het buurtschooltje. Hier staat, aan de linkerkant van de straat, onze volgende kapel.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Tijdens de vijftiger jaren ontstond er in Zelem, "achter de statie" een nieuwe woonkern. Heel wat jonge gezinnen vestigden zich langs de toen nog geheuten Meldertsesteenweg, de Berkenstraat en de Tuinwijkstraat. Dicht bij het station en de gieterijen van Moens lag de wijk ideaal voor die tijd. Zelfs het voetbalveld en een hele resem cafés lagen binnen voetbereik. De wijk lag echter ver van het dorpscentrum met kerk en school. Daarom werd getracht om de kleuters schoolgelegenheid te bieden in eigen buurt. Eerst in het woonhuis Bervoets-Vos in de Stationsstraat, enkele jaren later in een prefab-schooltje in de Berkenstraat. We schrijven 1960. De buurt besliste toen om ook een kapel te bouwen. Die werd reeds een jaar later voltooid en ingewijd. De dag van de inwijding bracht Mevr. Moens een prachtig, wit stenen Mariabeeld naar de kapel. De naam van het beeld is vermoedelijk "O.-L.-Vrouw van het gezin" maar zeker is dit niet.

3 ➔ 4 : 500 M

4. HEESSTRAAT:

Kapel "Vranken" op de Hezerschans"

We vervolgen onze weg langs de Heesstraat. Geef voorrang op de hoofdbaan en vervolg rechts. Even verder aan de linkerkant van de weg ter hoogte van hoeveslagerij "Ter Hees", fietsen we op de privaatweg tot net voor de boerderij van Peter en Els Vranken-Vancouwenbergh (rechterkant van de weg ter hoogte van het naambord), waar we ons vierde kapelletje terugvinden.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Zelem beschikte in een ver verleden over drie Schansen (de Oude Schans, de Nieuwe Schans en de Hezerschans). De toegangsweg naar de kapel was vroeger niets anders dan de toegangsweg tot de Hezerschans. Het kapelleke is te omschrijven als een vierkante zuil, op voet, met zadeldak. De zuil boven het voetstuk herbergt een rechthoekige nis net onder het zadeldak in rode bakstenen. Het onderste gedeelte van de zuil doet dienst als brievenbus. De nisopening is afgesloten met een eenvoudig maar degelijk raamwerk met glas en schuifslot. In de nis staat enkel een Onze-Lieve-Vrouwbeeldje van 35 cm groot. Dit werd in Scherpenheuvel gekocht bij de bouw van de kapel. Vroeger werd tijdens de zomermaanden bij de voet van dit bedehuisje een bak met bloemen gezet. Achter de kapel staat een rij berken. Met hun witte schors en hangende dunne twijgen kunnen ze geen betere omgeving vormen dan hier bij dit volkse kapelleke van de Hezerschans.

4 ➔ 5 : 300 M

5. HEESSTRAAT:

Heesstraat: Kapel "O.-L.-Vrouw van Lourdes"

Keer terug naar de Heesstraat en vervolg die links. Ongeveer 300 meter verder, terug aan de rechterkant van de weg, bevindt zich ons vijfde kapelletje.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Langs de Heesstraat staat er, buiten de twee vorige kapelletjes, nog eentje bijna in Meldert. Het werd er opgericht in 1952 door de echtgenoten Jozef Pelsers en Gusta Bervoets, als dank voor de genezing van moeder Gusta. De woonst van deze familie staat met de achtergevel naar de straat toe en is bereikbaar via een onverhard wegje. Precies op de hoek van dit wegje met de Heesstraat staat het kapelletje. Te midden van deze landelijke en bosrijke omgeving, tamelijk ver van enige bewoning en langs een openbare weg, kan het niet verwonderlijk zijn dat het kapelletje herhaaldelijk geteisterd werd door vandalisme. Zo werd in 1975 het origineel beeld gestolen en kort daarop volgden nog twee inbraken, waarvan één met diefstal en vernieling. Daarna werd de kapel nogmaals opengebroken: het traliewerk werd helemaal verwrongen en het beeld kapot gegooid op de betonweg. 's Anderendaags stopte er iemand bij de kapel en nam alle stukken van het beeld mee. Waarschijnlijk werd door diezelfde persoon het gelijmde beeld een maand later teruggezet samen met twee glazen kandelaars. Vermeldenswaard is tenslotte nog dat het huidige beeldje van O.-L.-Vrouw van Lourdes er is geplaatst door een onbekende. Een bijgevoegd briefje vermeldde: "Dit beeld is pas gewijd in Scherpenheuvel en komt van een vriendin van Maria".

5 ➔ 6 : 1,4 KM

6. BAKELSTRAAT:

Kapel "O.-L.-Vrouw Middelaes"

We vervolgen nog even op de Heesstraat, en slaan dan 375 meter verder rechts af (net voor het bord "Meldert-Lummen") de Ottenbergstraat in. (richting fietsknooppunt 318) Deze weg volgen we ongeveer een kilometer tot op de kruising met de Bakelstraat. Op de kruising bevindt zich de volgende kapel.

BESCHRIJVING EN HISTORIEK

Dit kapelletje is gelegen aan de kruising van de Bakelstraat en de Ottenbergstraat, schuin tegenover Bakelstraat nr. 4. Er werd in het begin van de jaren zestig op initiatief van en door de mensen van het gehucht Bakel gebouwd en gefinancierd. De namen van allen die de kapel mee hebben bekostigd staan vermeld op een blad papier, dat opgeborgen is in een fles en in het fundament van de kapel steekt. De gehuchten van Zelem hadden allen hun kapel, behalve Bakel, vandaar de oprichting van deze wijkkapel ter bescherming van het gehucht en zijn bewoners. Ze werd gebouwd op gemeentegrond. In de jaren na haar oprichting, werd er in de maand mei een rozenhoedje gebeden bij dit kapelletje. Gewoonlijk gebeurde dit 's avonds, op een vast uur. Een processieweg heeft dit kapelletje moeten missen. Ook dit kapelletje werd geplaatst door vandalisme: in 1991 werd het glas van de nis stukgeslagen.